

Janusz Kręcidło

"The Book of Zechariah in the Gospel of John", Adam Kubiś, Pendé 2012 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 50/2, 269-272

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Świętego widzieli dawni autorzy, którzy nie tyle koncentrowali się na egzegezie literackiej, co dążyli do odczytania słów Boga, prowadzących do rozumienia tajemnicy wiary.

Natomiast trzecia część książki daje czytelnikowi możliwość zapoznania się z dwoma głosami komentatorskimi. Tym razem jednak autor nie zestawia ze sobą spojrzenia dwu tradycji Kościoła, ale interpretację żydowską i chrześcijańską w odniesieniu do tego samego tekstu. Tekstem tym jest ponownie Pnp, przedstawiona przez autora książki w świetle analizy targumu do Pnp, powstałego w Babilonii na przełomie VIII/IX w. oraz w świetle łacińskiego komentarza z tego samego okresu, powstałego na terenach Galii autorstwa Alkuina z Yorku. To niezwykle pasjonująca droga porównawczej analizy, tym bardziej, że czytelnik jest dobrze przygotowany przez autora do jej przebycia. Dzięki temu może samodzielnie odkrywać bogactwo symbolicznej interpretacji targumu, gdzie losy Oblubienica i Oblubienicy stają się ikoną burzliwych losów Boga i Izraela, i komentarza chrześcijańskiego, którego celem jest dostarczenie czytelnikowi pewnego klucza do nieustannej lektury tej księgi, gdzie losy dwojga kochanków są przede wszystkim wzajemnym spojrzeniem na siebie Chrystusa i umiłowanego przez Niego Jego Kościoła oraz Chrystusa Oblubienica ludzkiej duszy.

Smaku całości monografii dodaje ostatni rozdział, w którym K. Bardski przybliża specyficzne dzieło doby średniowiecza. Jest nim *Clavis Pseudo-Melitona*, z przełomu VII/VIII w. Dzieło to jest specyficznym tezaurem, zawierającym ponad dwa tysiące wyjaśnień symboli biblijnych. Słownik ten można uznać za odzwierciedlenie stanu ówczesnego rozumienia i recepcji symboliki biblijnej. K. Bardski wykazuje, że mimo obarczenia tego utworu krytyką, dzieło to zasługuje na uwagę, jako świadectwo alegorycznego świata średniowiecza.

Podsumowując, należy stwierdzić, że recenzowana monografia posiada bardzo wysokie walory merytoryczne i godna jest polecenia szerokiemu gronu czytelników zainteresowanych lekturą Biblii i sposobami jej interpretacji.

Dorota Muszytowska

Adam Kubiś, *The Book of Zechariah in the Gospel of John*, Études bibliques (Nouvelle série 64), Gabalda, Pendé 2012, ss. 590.

Adam Kubiś jest księdzem katolickim, przynależącym do diecezji rzeszowskiej, świeżo zatrudnionym adiunktem w Instytucie Nauk Biblijnych Katolickie-

go Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Solidny warsztat naukowy zdobywał w Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie (licencjat nauk biblijnych) oraz we Francuskiej Szkole Biblijnej i Archeologicznej w Jerozolimie (doktorat nauk biblijnych). Recenzowana książka jest rewizją rozprawy doktorskiej obronionej przez Autora w 2011 r. Posiada ona bardzo wysokie walory merytoryczne i metodologiczne dlatego też zasługuje, by zainteresować nią polskich czytelników.

Recenzowana monografia wpisuje się w dosyć popularny nurt w egzegezie biblijnej, który koncentruje się na badaniu wykorzystania tekstów i motywów ze Starego Testamentu przez twórców Nowego Testamentu. Autor rozprawy słusznie zauważa, że w historii badań tej problematyki, w odniesieniu do Ewangelii wg św. Jana, egzegeci koncentrowali się przede wszystkim na analizie starotestamentowych cytatów w niej zawartych. Kubiś przywołuje monografie, których autorzy przebadali recepcję w tradycji Janowej motywów z takich tekstów ST jak Księga Ezechiela, Pieśń nad Pieśniami, Księga Psalmów, Księga Estery. Poza drobnymi przyczynkami w postaci artykułów brakowało jak dotąd w egzegezie całościowego opracowania recepcji Księgi Zachariasza w Ewangelii św. Jana. A. Kubiś podjął się tego przedsięwzięcia w bardzo drobiazgowy i metodologicznie interesujący sposób. Mianowicie w oparciu o teorię intertekstualności „wyłuskał” najpierw z Ewangelii Jana wszystkie cytaty oraz aluzje do Księgi Zachariasza. Będąc rzetelnym badaczem, nie ograniczył się jednak tylko do prostego zestawienia owych paralelnych motywów, lecz każdy tekst pochodzący z Za, który może odzywać się echem w J przebadał bardzo pedanteryjnie w jego różnych formach przekazanych przez tradycję (tekst masorecki, Septuaginta, Targumy itp.). Bardzo cennym *novum*, które nie ma precedensu w innych pracach tego typu, jest przebadanie wewnętrznych zależności pomiędzy owymi tekstami w narracji Księgi Zachariasza. Po żmudnym przeanalizowaniu intertekstualnych ech pomiędzy Za i J, Kubiś bada także funkcjonowanie owych cytatów i aluzji w narracji Czwartej Ewangelii oraz ich powiązanie z innymi starotestamentowymi cytatami, zwłaszcza z Księgi Izajasza. Ta wszechstronna procedura badawcza jest godna zauważenia i pochwały.

Omawiana monografia ma klasyczną strukturę dobrej dysertacji doktorskiej. We wstępie zarysowany jest cel i ważność podjętego studium, *status questionis* oraz zagadnienia metodologiczne. Następnie w pięciu rozdziałach analizowane są paralele pomiędzy tekstami Za i J. Każda z tych analiz zakończona jest bardzo celnymi lokalnymi podsumowaniami. Na końcu książki znajdujemy syntetyczne zbieranie wyników szczegółowych analiz oraz wskazanie dalszych perspektyw badawczych. Dalej zaś zamieszczony jest spis konsultowanej literatury oraz trzy indeksy: skrypturystyczny, literatury pozabiblijnej oraz cytowanych autorów.

W pierwszym rozdziale (ss. 27-114) Kubiś analizuje cytat pochodzący z Za 9, 9, znajdujący się w J 12, 15: „Nie bój się, Córo Syjonu. Oto Król Twój przybywa, siedząc na osłęciu”. Zastosowana kilkustopniowa procedura egzegetyczna znajdzie również zastosowanie w kolejnych rozdziałach, dlatego warto ją przedstawić, by zapoznać się z tokiem eksploracji paralel pomiędzy Za i J. Najpierw analizowana jest treść Za 9, 9 w kontekście tej księgi w ujęciu diachronicznym i synchronicznym. Następnie Autor bada gatunek wypowiedzi Za 9, 9. Na kolejnym etapie analizuje odniesienia intertekstualne tej perykopy do innych ksiąg starotestamentowych oraz naświetla jej interpretacje w różnych nurtach judaizmu. Dopiero po tych zabiegach szczegółowo analizuje odcienie znaczeniowe poszczególnych morfemów cytatu Za 9, 9 w J 12, 15. W konkluzji Kubiś dochodzi do słusznego wniosku, że cytat z Za 9, 9 został dobrany w J 12, 15 w bardzo przemyślany sposób. Służy on przedstawieniu Jezusa wjeżdżającego do Jerozolimy jako obiecanego Mesjasza, Króla i Syna Bożego. Aplikacja owego cytatu ma także na celu ukazanie panowania Jezusa jako uniwersalistycznego.

Drugi rozdział dysertacji (ss. 115-218) analizuje cytat z Za 12, 10 w J 19, 37: „Będą patrzeć na Tego, którego przebili”. Mamy tutaj do czynienia z gatunkiem wyroczeni. Cytat ten, zawierający ideę „Boga przebitego na śmierć”, odniesiony do Jezusa umierającego na krzyżu, miał pomóc wczesnemu Kościołowi zrozumieć tożsamość Jezusa jako cierpiącego Mesjasza – by wyznawcy Chrystusa mogli pokonać w sobie „zgorzenie krzyża”. Kubiś słusznie postuluje, by dostrzegać ów głębszy zamysł pragmatyczny cytatu obok jego funkcji „tekstu dowodowego” (s. 217), ukazującego wypełnienie się w Jezusie starotestamentowego proroctwa.

Trzeci rozdział monografii dedykowany jest eksploracji zależności pomiędzy J 7, 38 a Za 14, 8. Nie mamy już tutaj do czynienia z cytatem, lecz ze zbieżnością kilku motywów. W J 7, 38, poprzez zapowiedź „jak rzekło Pismo”, autor wyraźnie powołuje się na argument skrypturystyczny, mający uzasadnić wypowiedź Jezusa z J 7, 37: „Jeśli ktoś jest spragniony – niech przyjdzie do mnie i pije”. Odzywianie się echem w J 7, 37-38 tych samych motywów co w Za 14, 8 pokazuje, że mamy tu dosyć wyraźne intertekstualne odniesieni. Bardzo szczegółowe analizy motywów znajdujących się w obu tekstach w ich szerszym kontekście biblijnym pozwalają Autorowi lepiej naświetlić znaczenie wypowiedzi Jezusa w J 7, 37-38.

Rozdziały czwarty (ss. 317-410) i piąty (ss. 411- 480) poświęca Kubiś eksploracji aluzji, które autor Ewangelii Jana czyni do motywów zaczerpniętych z Księgi Zachariasza. W rozdziale czwartym mamy analizę Jezusowego znaku

oczyszczenia Świątyni (J 2, 13-22) w odniesieniu do paralelnych motywów znajdujących się w różnych partiach Za, zwłaszcza Za 14, 21 i J 2, 16; Za 11 i J 2, 14-15; Za 6, 12-13 i J 2, 18-22. Z każdego z owych zestawień Kubiś wyciąga bardzo trafne wnioski, wskazując na kierunek zużytkowania danego motywu w kontekście Janowej argumentacji. Niewątpliwie jest to istotny wkład w pogłębienie zrozumienia teologicznego przesłania Czwartej Ewangelii. W piątym rozdziale autor porównuje jeszcze siedemnaście innych wspólnych motywów dla Za i J, które należy traktować jako aluzje. Ze względu na ograniczoną ilość miejsca analizy te nie są szczegółowe, ale pozwalają czytelnikowi zapoznać się z naturą owych aluzji a dzięki temu lepiej uchwycić teologiczną nośność paralelnych motywów w J. W konkluzji Autor wyznaje, że paralel motywow między Za i J można by wyznaczyć jeszcze znacznie więcej.

Całość analiz kończy się bardzo dobrze zrobionym zakończeniem, które nie jest prostym zebraniem na nowo lokalnych konkluzji, lecz próbą odpowiedzi na szersze pytania natury egzegetycznej dotyczące np. *Vorlage* Za, którym posługiwał się autor J, tego na ile i w jakim kierunku autor Czwartej Ewangelii rekontekstualizował podejmowane z Za motywy itp. W zakończeniu tym znajdujemy także schematyczne zestawienie analizowanych w monografii zależności oraz postulatory Autora odnośnie do kierunków dalszych badań. Monografia jest godna polecenia zwłaszcza dla początkujących adeptów bibliistyki, którzy szukają dobrych wzorców metodologicznych. Wydaje się, że dla prac badawczych, w których porównać należy pokrewne teksty pochodzące z różnych źródeł, procedura zastosowana przez Autora jest najlepsza z możliwych, gdyż umiejętnie łączy elementy podejścia diachronicznego z synchronicznym. Książka jest napisana bardzo komunikatywnym językiem i z dużą erudycją.

Ks. Janusz Kręcidło MS

Czesław Krakowiak, Waldemar Pałęcki (red.), *Pogrzeb chrześcijański. Obrzędy, teologia, praktyka, Studia liturgiczne*, T. 8, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2012, ss. 260.

Towarzystwo Naukowe KUL opublikowało kolejny, ósmy numer w serii *Studia liturgiczne*. Seria ta stanowi kontynuację *Studiów z dziejów liturgii w Polsce*, których cztery tomy ukazały się na przestrzeni lat 1973-1982. Ich redaktorami byli wybitni przedstawiciele środowiska historyków i liturgistów polskich: ks. prof. Marian Rechowicz, rektor KUL, oraz wybitny liturgista